

застрахована, то збитки страховикові вантажу (чи його власнику) відшкодує страхова компанія (страховик відповідальності перевізника) у межах, обумовлених договором страхування відповідальності перевізника. Різницю, якщо вона є, перевізник відшкодує самостійно.

На цьому прикладі стає зрозуміло, чому і власникові вантажу, і перевізникові вигідно мати страховий поліс.

Список літератури: 1. Страхування / Під ред. С.С.Осадєць. К., 1998. 2. А.К.Шихов Страхування. М., 2000. 3. Статут залізниць України. Затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1996р. 4. Закон України «Про страхування» від 7 березня 1996р.

Надійшла до редколегії 19.03.2001р.

*Р.В. Мавліханова,
здобувач каф. правових основ
підприємницької діяльності Нац. ун-ту внутр. справ*

ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КООПЕРАТИВІВ В УКРАЇНІ

Взаємозв'язок економічної політики держави і спрямованість розвитку кооперативного законодавства прослідковується на підставі аналізу діяльності кооперативів та історичного досвіду кооперативного руху зарубіжних країн. Утворення нових самостійних держав, розроблені ними засоби подолання економічної відсталості виявили позитивні сторони використання кооперативних форм і прийняття відповідних заходів для розвитку кооперативного руху на національній основі. Але треба ураховувати і світовий досвід.

Основу взаємовідносин держави і кооперації в країнах Азії й Африки складає спільність задач, реалізація яких у кінцевому рахунку, веде до розвитку продуктивних сил і підвищення життєвого рівня членів кооперативів [1, с.35]. Державне керівництво кооперативним рухом у країнах Азії й Африки здійснюється шляхом розробки програми розвитку кооперації; надання фінансової допомоги шляхом надання кредитів і пільг в області оподаткування, організація постачання товарами виробничого та іншого призначення по пільговим цінам, розробка організаційно - правових основ національної кооперативної системи і правового статусу кооперативів різноманітних видів. Наприклад, у листопаді 1970р. урядом Алжиру був прийнятий Декрет, що передбачав надання всебічної допомоги кооперативам місцевими органами влади [2, с.82].

Для країн ринкової орієнтації характерний свій підхід до питання визначення основних задач, цілей розвитку кооперації. Наприклад, у плані економічного розвитку Кенії на 1978-1983 рр. визначалося, що кооперативний рух повинен розглядатися як організаційний механізм для прискореного розвитку сільських районів, а також як засіб збільшення прибутків як сільського, так і міського населення [2, с.102]. У ряді держав місцевою адміністрацією, на основі спеціально виданих законів, не забороняється втручатися в діяльність членів правління, відстороняти їх від керівництва. Зокрема, законодавчими актами ряду штатів Індії чиновникам - регістраторам надане право

призначати нове правління або адміністратора, одержуючи на це згоду зборів членів кооперативу.

На Україні кооперація виникла в 60-ті роки минулого сторіччя. Дослідники вважають початком кооперативного руху в Україні створення "Харківського споживчого товариства" у 1866р. [3, с.40]. У цей період кооперативний рух в Україні носив не масовий характер тому, що була відсутня будь-яка правова основа для розвитку і діяльності кооперації. Положення стало змінюватися в кращу сторону на початку ХХ ст. 10.08.1920р. в Україні був введений в дію декрет "Про об'єднання усіх видів кооперативних організацій", відповідно до нього всі кредитні та сільськогосподарські кооперативи припинили свою діяльність [4, с.279]. У 1921 році був прийнятий декрет, яким знімалися обмеження споживчої кооперації. Зі споживчої кооперації стали виділятися інші види кооперації. Декретом ВЦВК від 16.08.1921р. "Про сільськогосподарську кооперацію" були відроджені сільськогосподарські кооперативи [4, с.282]. У період НЕПу державну підтримку одержала промислова кооперація. Розвиток кредитної кооперації гальмувала інфляція і відсутність нормального грошового обігу.

У 1928р. на Україні почався процес ліквідації міської споживчої кооперації. Декретом "Про роботу споживчої кооперації" від 1938р. міська споживча кооперація була ліквідована [4, с.286]. Її функції перейшли народному комісаріату внутрішньої торгівлі. Лише в листопаді 1946р. уряд дозволив розширити діяльність сільськогосподарської споживчої кооперації в містах і робочих селищах. Споживча кооперація стала розглядатися як складова частина планового соціалістичного господарства. Відродження споживчої кооперації здійснювалося за рахунок власних коштів та ентузіазму кооператорів. У серпні 1960р. була прийнята постанова РМ УРСР "Про засоби подальшого поліпшення торгівлі", якою визначалася програма розвитку як державної, так і кооперативної торгівлі на 1960-1965рр. [5, с.73]. У цей період споживча кооперація закріпила за собою статус соціалістичної організації, призначеної для обслуговування потреб робітників колгоспно-радгоспної системи. Незважаючи на відродження і широке поширення кооперативного руху в Україні в 60-ті роки ліквідується промислова кооперація та органи страхової кооперації (постанова ЦК КПУ і Ради Міністрів УРСР від 11.10.1960р. «Про промислову кооперацію Української РСР»). У 1969 році на III-му Всесоюзному з'їзді був прийнятий "Зразковий статут колгоспу", затверджений постановою ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР від 10.11.1969р. Відповідно до нього колгоспи відмовилися від пайових фондів, а все майно перейшло до нероздільних фондів. Таким чином, колгоспи втратили кооперативну природу [3, с.61-62].

У період перебудови приділялася більша увага розвитку кооперативного руху в державі. Визначалася необхідність відродження кооперації з урахуванням міжнародних кооперативних принципів, світового досвіду і традицій. Так, згідно з законом СРСР «Про кооперацію» кооперативний сектор визначався як рівний партнер державного сектору економіки. І держава всебічно підтримує кооперативний рух, сприяє його розширенню, гарантує дотримання прав і законних інтересів кооперативів і їх членів [6, ст.1]. Відповідно до цього зако-

ну в системі кооперації функціонували кооперативи двох основних типів: виробничі та споживчі. Виробничі кооперативи здійснювали виробництво товарів, продукції, робіт, а також надання платних послуг підприємствам, організаціям, установам і громадянам. За споживчими кооперативами зберігалось задоволення потреб своїх членів і інших громадян у торговому і побутовому обслуговуванні і т.д. З тих пір підхід майже не змінився.

З проголошенням Україною незалежності та економічної самостійності почався новий етап розвитку кооперації. У цей період в державі існували такі види кооперації як: споживча, житлово-будівельна кооперація, кооперація в сфері виробництва і послуг, дачні кооперативи, гаражні і садівничі кооперативи. Проте власної законодавчої бази, що могла б забезпечити їх діяльність в Україні не було. Але незабаром, вже 12.09.1991р. приймається постанова Верховної Ради України "Про порядок тимчасової дії на території України окремих актів законодавства Союзу РСР" [7, ст.2]. Цією постановою передбачалося застосування актів законодавства Союзу РСР на території республіки до прийняття відповідних актів законодавства України за умови, що вони не будуть суперечити чинному законодавству України. Відповідно до постанови українські кооперативи усіх видів і форм при здійсненні своєї діяльності могли керуватися законом "Про кооперацію в СРСР" від 26.05.1988р.

У цей період в Україні приймаються закони, що регулюють і питання про кооперацію: Закон України "Про власність", який визначає кооперативні товариства як суб'єктів права колективної власності; Земельний кодекс України, що уточнює положення сільськогосподарських кооперативів як суб'єктів права колективної власності на землю [8, ст.5]. Приватизаційні процеси і законодавство стимулювало розвиток кооперації в побутовій і підприємницькій сфері. Незважаючи на це, одночасно припиняють існування сільськогосподарські кооперативи і кооперативи в сфері виробництва і послуг. Це викликано відсутністю спеціальних законів і державної підтримки.

На сьогоднішній день в Україні існують такі кооперативи як житлово-будівельні і кооперативи власників квартир у багатопверховому будинку, гаражні кооперативи і садівничі товариства. Порядок створення і діяльність цих видів кооперативів регулюються їх статутами.

10.04.1992р. Верховна Рада України приймає Закон України "Про споживчу кооперацію", яким гарантується незалежність і захист прав інтересів кооперативів [9, ст.3]. Цей закон визначає основні принципи діяльності споживчих кооперативів, правовий статус кооперативів та їх членів, особливості права власності. 2-3 березня 1994р. в Україні був проведений XVI з'їзд споживчої кооперації. З'їзд прийняв Статут Центрального комітету споживчих товариств України, розглянув питання удосконалення діяльності, що стосуються споживчої кооперації України, питання про взаємовідносини між кооперативними організаціями, питання про передачу частини власності комітету на користь споживчих товариств і розподіл її між пайовиками. З'їзд делегував повноваження по розробці і затвердженню локальних нормативних актів уповноваженим органам Укоопкомітету. У зв'язку з цим були прийняті постанови II зборів Ради Укоопкомітету 16-го скликання від

28.06.1994р. "Про діяльність споживчої кооперації в поточному році й основні шляхи подолання негативних явищ у роботі кооперативних організацій і підприємств" і "Про порядок розподілу і закріплення власності в системі споживчої кооперації України" [3, с.72].

Постановою III зборів Ради Укоопкомітету 16-го скликання від 15.03.1995р. "Про стан і засоби поліпшення організації і підвищення ефективності внутрішнькооперативного контролю в споживчій кооперації України", було затверджене Положення про організацію внутрішнькооперативного контролю в системі споживчої кооперації України. Поряд із цим на з'їзді була прийнята постанова "Про матеріальне і соціальне забезпечення робітників споживчої кооперації України", якою затверджене зразкове положення про матеріальне і соціальне забезпечення робітників споживчої кооперації України. Це положення визначає форми і методи надбавок, премій та грошової допомоги при виході на пенсію [3, с.73-74]. На V зборах Ради Укоопкомітету, що відбулися 19.04.1996р. була прийнята постанова "Про зміни і доповнення в положенні про порядок розподілу і закріплення власності в системі споживчої кооперації" [3, с.73]. Ця постанова визначає порядок і умови розподілу майна споживчих товариств між пайовиками, розміри частин кожного пайовика та видачу на них гарантійних свідоцтв. 17 липня 1997 року Верховна Рада України прийняла Закон України "Про сільськогосподарську кооперацію", що регулює діяльність сільськогосподарських, виробничих і обслуговуючих кооперативів. Цей закон створив правові умови для відродження на Україні сільськогосподарської кооперації [10, ст.1].

На сьогоднішній день в Україні створена достатня правова база для забезпечення діяльності сільськогосподарських, споживчих кооперативів. Проте окремі положення законодавства про ці види кооперації потребують удосконалення. Вони стосуються питань членства в кооперативі, державної реєстрації кооперативів, правового статусу підприємств, створених на основі кооперативу. Крім цього, необхідно в Україні врегулювати діяльність тих кооперативів, що сьогодні будують свою діяльність відповідно до Закону СРСР "Про кооперацію" від 26.05.1988р. З огляду на досвід правового регулювання кооперації існує реальна потреба підготовки та прийняття єдиного законодавчого акта про кооперацію – Закон України «Про кооперацію».

Список літератури: 1. Боровиков Н.А. Правовое регулирование деятельности кооперативов в развивающихся странах Азии и Африки. М., 1985. 2. Масленников В.П. Кооперация в странах Азии и Африки. М., 1988. 3. Кооперативное право. Підручник для кооперат., сільськогосп., економ., юрид. вищих навч. закладів і фак./ За ред. чл.-кор. НАН України В.І.Семчина. К., 1998. 4. Історія кооперативного руху / За ред. С.Бабенко, С.І.Слей, Я.Гончарук та ін. Львів, 1995. 5. Споживча кооперація Української РСР 1917-1967рр. / За ред. Ф.Колесник, С.Сіленко, А.Матковський та ін. К., 1967. 6. Відомості Верховної Ради СРСР. 1988. №22. Ст.355. 7. Відомості Верховної Ради України. 1991. №46. Ст.621. 8. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991. №49. Ст.628. 9. Відомості Верховної Ради України. 1992. №30. Ст.414. 10. Відомості Верховної Ради. 1997. № 39. Ст. 261.

Надійшла до редколегії 21.03.2001р.